

Változások az Egyesült Királyság szerzői jogi törvényében

Az Egyesült Királyság kormánya az Európai Unió szerzői jogi direktívája (2001/29/EC) értelmében és ütemezése szerint kívánja módosítani a szerzői jogi törvényt. Ez azonban halasztást szenvedett, s 2002 vége helyett csak 2003 tavaszára várható. Egyelőre csak egy vitadokumentum áll a szakma rendelkezésére, amelynek értelmezéséről komoly viták folynak. Teljesen új törvény aligha születik, s a módosítás tervezete sem készült még el. Az alábbiak ezért csak előzetes gondolatoknak tekinthetők.

A múltban valaki engedély nélkül is készíthetett másolatot kutatási vagy személyes tanulmányi célra, ha eleget tett a „fair use” (jóhiszemű, tisztességes használat) követelményeinek, bármennyire tisztázatlan volt is ez a fogalom. A könyvtári használatban nem volt megengedett a teljes dokumentum lemásolása, hanem csak ésszerű mértékének (egy monográfia 10%-a, egy folyóiratszámából egy cikk). A használatnak írásban kellett nyilatkoznia, hogy kutatási célból vagy személyes tanulmányaihoz használja-e a másolatot.

A *direktíva* azonban azt írja elő, hogy ingyenes másolás csak nem kereskedelmi célú kutatásra engedélyezett; ha a kutatás közvetlen vagy közvetett anyagi haszonnal jár, szerzői jogdíjat kell fizetni a másolásért. A személyes tanulmányi célra való használatot ugyan nem érinti a direktíva, sok szerzői jogtulajdonos azonban vitatja ezt, mondván: nem lehet pontos határvonalat húzni a kutatási és a tanulmányi cél között.

A szerzői jog lejártával valószínűleg kereskedelmi célokra is lehet másolatot készíteni régebbi szövegek frissebb kiadásairól.

Könnyű mondani, hogy a használóknak kell eldönteni, kell-e szerzői díjat fizetniük vagy sem, amikor kitöltik a nyilatkozatot, főleg, ha maguk készítik el a másolatot. Szükségük van azonban tanácsra, ezért a könyvtáraknak megfelelő tájékoztatókat kell készíteniük és elhelyezniük a másológépek mellett. A nem kereskedelmi célú kutatás fogalma olyan újdonság, amelynek pontos tartalmát még a szerzői jogok tulajdonosaival is tisztázni kell.

Jelenleg az egyik könyvtár a másikkal egy egész folyóiratszámot lemásolhat állománya kiegészítésére, tönkrement vagy elveszett dokumentumokat másolatokkal pótolhat. Eddig ezért térítést kérhe-

tett, amely nem lehetett kevesebb, mint a másolat elkészítésének költsége. A jövőben ez úgy módosul, hogy nem lehet több, mint az elkészítés költsége, nehogy profitra tegyen szert a dokumentum-ellátásból. Tisztázatlan azonban, hogy milyen költségtényezőket lehet/kell figyelembe venni az ár kiszámításánál.

A *British Library Document Supply Centre* megállapodást kötött a *Copyright Licensing Agency*val (CLA), hogy beszedje a nevében a szerzői jogdíjat azoktól a használóktól, akik nem jogosultak az ingyenes másolatokra. Minthogy azonban nem általányszerű díjazásról van szó, s a szerzői jogdíj mértékét a tulajdonos határozza meg, ez nehézségeket fog okozni a használóknak, különösen az átmeneti időszakban.

Az egyes könyvtáraknak is fel kell készülniük arra, hogy engedélyt szerezzenek a CLA-tól, mert csak így tudják majd használóik másolatokra vonatkozó igényeit teljesíteni. Számítani lehet arra, hogy különféle licenclési megoldások születnek.

Gondolni kell arra is, hogy valaki az olvasóteremben akarja elkészíteni saját másolatát, s kereskedelmi célra kívánja használni. Nem lehet elvárni, hogy maga forduljon a jogtulajdonoshoz engedélyért vagy a licenccel bíró könyvtárhoz, illetve más szervezethez forduljon. Egyelőre nincs az olvasótermi másolásra licenc; a CLA most dolgozik ezen. A könyvtáraknak kevés fogalmuk van arról, mit is másolnak maguk a használók, s hogy fogja érinteni őket a szerzői jogi törvény módosítása. Mindenesetre olyan megoldást kell kidolgozniuk, amelyet könnyű adminisztrálni, és könnyű megértetni. Erre alaposan fel kell készülni, ám nehéz dolog „megnevelni” az olvasókat. Sokan meg fognak döbbsenni a változások láttán, azt fogják hinni, hogy rájuk nem vonatkoznak a rendelkezések, vagy egyszerűen nem fogják tudomásul venni, amit a könyvtárosok mondanak nekik.

A direktíva megengedi, hogy az egyes államok kivételezzenek a valamilyen *fizikai hátrányt szenvedőkkel*: ők szerzői jogdíj fizetése nélkül kaphatnának másolatot a dokumentumról alternatív formában, feltéve, ha a dokumentum nem beszerezhető a kereskedelemben a kívánt formában, s a másolatot nem használják kereskedelmi célra. (Az Egyesült Királyságban a vakokra és nehezen látókra korlátozzák ezt a kedvezményt.)

A *kiadatlan anyag* másolására vonatkozóan két változás várható. Az egyik az, hogy a térítési díj kalkulációja ugyanúgy történik, mint a más könyvtárak számára készített másolatok esetében. A másik pedig az, hogy kereskedelmi célokra csak a szerzői jogdíj megtérítése esetén lehet másolatokat készíteni. Egyelőre azonban nincs kidolgozva a publikálatlan anyagok engedélyezési rendszere, s gyakran – különösen régebbi anyagok esetében – nehéz kinyomozni a jogtulajdonost, vagy ha sikerül is, nem válaszol.

Ha a másolatok megrendelésénél alkalmazni lehetne az *elektronikus aláírást*, ez megkönnyítené az igénybevételt, különösen a távoli használók számára. A jogszabály azonban kifejezetten írásos aláírást követel a másolat felhasználására vonatkozó nyilatkozaton. Időközben kiderült, hogy az írás nem szükségképpen kézirást jelent a jogszabály szövegében, ezért az elektronikus aláírások – elvileg – elfogadhatók. A megfelelő eljárás még kidolgozandó.

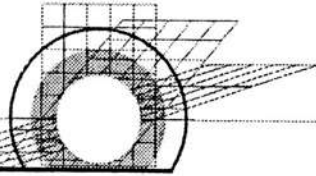
Az *elektronikus dokumentumszolgáltatás* szempontjából még számos kétértelmű meghatározás szerepel a vitadokumentumban, s egyes szakaszok is ellentmondanak egymásnak. A jogtulajdo-

nos kizárólagos joga, hogy a dokumentumot a közönség számára hozzáférhetővé tegye. Ez azt jelenti, hogy a könyvtárak nem juttathatják el az elektronikus dokumentumot használóikhoz engedély nélkül, hacsak nem esik valamiféle kivétel alá. Mindenesetre az ellátónak biztosítania kell, hogy a használó csak egy példányt kapjon, ami gyakorlatilag azt jelenti, hogy nem kerülhet hálózatra, s csak az igénylő férhet hozzá.

A szerzői jog megváltozása minden bizonnyal egy sor problémát fog okozni. Amiképpen azonban nem voltunk soha teljesen biztosak abban, mit is jelent a „fair use”, sokáig fogunk vitatkozni arról, hogy a használat célja mikor kereskedelmi vagy nem kereskedelmi. Valószínű, hogy Nagy-Británia többi országai is a minimális változtatás útját követik a szerzői jog módosításában, az azonban biztos, hogy a szerzői jog alóli kivételek harmonizációja egyelőre nem fog előbbre haladni Európában.

WATKINS, Judy: Changes in UK copyright law: implications for document delivery. = Interlending & Document Supply, 31. köt. 1. sz. 2003. p. 21–24./

(Papp István)

Rendezvénynapár

IADIS WWW/Internet 2003, nemzetközi konferencia

Algarve (Portugália), 2003. november 5–8.
Szervező: IADIS (International Association for Development of the Information Society)
E-mail: secretariat@iadis.org
URL: <http://www.iadis.org/icwi2003>

Digitális tájékoztatás, a VRD 5. éves konferenciája

San Antonio (Texas, USA),
2003. november 17–18.
Szervező: VRD (Virtual Reference Desk)
E-mail: vrdconf@vrd.org
URL: www.vrd2003.org

INFOtrend nemzetközi informatikai és telekommunikációs konferencia

Budapest, 2003. november 27–29.
Szervező: Hungexpo Rt.
Tel.: 263-6065
E-mail: infotrend@hungexpo.hu
URL: www.hungexpo.hu

Content Management Europe 2003, konferencia és kiállítás

London, 2003. december 2–4.
Szervező: Vernon Tolson
Business Development Manager
Tel.: +44 1932 730735
E-mail: Vtolson@imark.co.uk
URL: <http://www.cme-expo.co.uk>